

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jaromíra Jirsy jako soudce zpravodaje a soudců Jana Musila a Vladimíra Sládečka ve věci ústavní stížnosti **E. N.**, zastoupené Mgr. Andrejem Lokajíčkem, advokátem se sídlem v Praze 2, Jugoslávská 620/29, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, č. j. 30 Cdo 3085/2015-284, rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2014, č. j. 31 Cdo 1168/2013-212, a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2015, č. j. 22 Co 119/2012-251, ve znění opravného usnesení ze dne 24. 3. 2015, č. j. 22 Co 119/2012-256, za účasti **Nejvyššího soudu** a **Krajského soudu v Praze** jako účastníků řízení a **Ing. O. S.**, zastoupeného JUDr. Pavlem Liškou, advokátem se sídlem v Praze 10, Krupská 1741/4, jako vedlejšího účastníka, takto:

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, č. j. 30 Cdo 3085/2015-284, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 Cdo 1168/2013-212, a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2015, č. j. 22 Co 119/2012-251, ve znění opravného usnesení ze dne 24. 3. 2015, č. j. 22 Co 119/2012-256, **se zrušují**, neboť jimi **bylo porušeno** právo stěžovatelky na ochranu majetku zakotvené v článku 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na spravedlivý proces podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a řízení před obecnými soudy

1. Stěžovatelka koupila dne 18. 7. 2007 od společnosti Hásek, spol. s r. o., se sídlem v Sedlci – Prčicích, K. Burky 98, IČ: 47539526 (dále jen „společnost Hásek“) budovu č. p. 1, pozemek p. č. st. 50 a p. č. 894, vše v obci Sedlec – Prčice, část Matějov, k. ú. Kvasejovice, zapsané na LV č. 387 u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrálního pracoviště Benešov (dále „předmětné nemovitosti“); společnost Hásek byla v katastru nemovitostí zapsána jako výlučný vlastník těchto nemovitých věcí. Vedlejší účastník se žalobou ze dne 31. 12. 2009 domáhal určení, že je vlastníkem jedné poloviny předmětných nemovitostí, přičemž své vlastnické právo dokládal smlouvou o sdružení podle § 829 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v rozhodném znění, jakož i smlouvou kupní, z nichž má plynout, že předmětné nemovitosti byly zakoupeny z peněz sdružení, v rámci činnosti sdružení, a byly proto v podílovém spoluvlastnictví společnosti Hásek a vedlejšího účastníka.

2. Nalézací soud žalobě vedlejšího účastníka vyhověl, neboť z provedených důkazů vyplynulo, že vedlejší účastník je podílovým spoluvlastníkem předmětných nemovitostí. Odvolací soud rozsudek změnil tak, že žalobu zamítl. Dospěl totiž k závěru, že v projednávaném případě dochází ke kolizi vlastnického práva vedlejšího účastníka a vlastnického práva stěžovatelky nabytého v dobré víře – v části od nevlastníka. V této situaci zvažil odvolací soud v intencích závěrů plynoucích z ustálené judikatury Ústavního soudu obě proti sobě stojící práva a dospěl k závěru, že je namístě poskytnout ochranu stěžovatelce jako nabyvatele vlastnictví v dobré víře. Svůj závěr odůvodnil především tím, že stěžovatelka objektivně neměla možnost zjistit, že zápis v katastru nemovitostí neodpovídá skutečnosti a vedlejší účastník se po dobu třinácti let ani nepokusil uvést stav zapsaný v katastru do souladu se skutečností a nepostupoval tak v duchu zásady *vigilantibus iura scripta sunt*.

3. Nejvyšší soud však následně vyhověl dovolání vedlejšího účastníka a rozsudek odvolacího soudu zrušil. Dovolání projednával dovolací soud ve velkém senátu občanskoprávního a obchodního kolegia. V odůvodnění zrušujícího rozsudku vyložil, že jen dobrá víra nabyvatele ke vzniku vlastnického práva nestačí, a že takto vlastnické právo nelze nabýt od nevlastníka. Vyslovený názor považuje dovolací soud za souladný s plenární judikaturou Ústavního soudu (konkrétně s nálezy sp. zn. Pl. ÚS 750/04 a Pl. ÚS 78/06), kterou považuje za nadřazenou judikatuře senátní. Názor vyjádřený v senátním nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12, považuje toliko za názor odchylný od většinového názoru pléna plynoucího z citovaných nálezů, a necítí se tudíž povinen z něj ve věci vycházet.

4. Odvolací soud, jemuž byla věc vrácena k novému projednání, byl vázán právním názorem soudu dovolacího, znovu věc projednal a rozhodl, že vedlejší účastník je vlastníkem ideální poloviny předmětných nemovitostí. Následné dovolání stěžovatelky bylo dovolacím soudem odmítnuto s poukazem na to, že rozhodnutí odvolacího soudu je v souladu se závazným právním názorem dovolacího soudu a nebyl shledán důvod, aby byla táž věc předložena velkému senátu znovu.

II. Ústavní stížnost a vyjádření dalších účastníků

5. V ústavní stížnosti stěžovatelka uvádí, že se cítí být obětí doktrinální války Nejvyššího soudu a Ústavního soudu o způsobilosti dobré víry založit vlastnické právo jinak než vydržením. Uvádí, že se zřetelem ke všem okolnostem neměla objektivně žádnou možnost dopátrat se, zda vlastnické právo zapsané v katastru nemovitostí odpovídá skutečnosti; sama vyvinula veškerou myslitelnou snahu, aby případné jiné možné vlastníky odhalila, avšak vedlejší účastník, který o zamýšleném prodeji předmětných nemovitostí vědět mohl, své nároky uplatnil až za dva roky poté, co k převodu došlo. Za této situace se stěžovatelka odmítá spokojit s tím, že jí nebylo vlastnické právo zachováno.

6. Odvolací soud ve svém vyjádření ze dne 17. 5. 2016 uvedl, že sám byl vázán právním názorem soudu dovolacího a jiné rozhodnutí by bylo přímým porušením zákona, proto své druhé rozhodnutí tomuto závaznému názoru přizpůsobil.

7. Dovolací soud ve vyjádření ze dne 7. 6. 2016 uvedl, že v projednávaném

případě je řešena právní otázka, na kterou má dlouhodobě odlišný názor od názoru zastávaného Ústavním soudem. V mezidobí již však přijal ve velkém senátu rozsudek ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 31 Cdo 353/2016, jímž se názoru Ústavního soudu přizpůsobil a v podstatě očekává, že Ústavní soud napadená rozhodnutí zruší.

8. Vedlejší účastník ve vyjádření ze dne 28. 6. 2016 uvádí, že se ztotožňuje s argumenty z rozsudku ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 Cdo 1168/2013-212, jež považuje za správné a z ústavního hlediska jediné akceptovatelné. Poukazuje na skutečnost, že soudci Ústavního soudu k této otázce zaujímají stanovisko, jež odporuje platným zákonům. Ke skutkové stránce věci doplňuje, že byl bývalým společníkem poškozen, neboť ten rozprodává společný majetek z dřívějšího společného podnikání bez jeho vědomí.

III. Posouzení ústavní stížnosti

9. Ústavní soud nejprve přezkoumal náležitosti ústavní stížnosti a konstatuje, že byla podána včas, osobou oprávněnou a stěžovatelka je v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zastoupena advokátem. Ústavní stížnost rovněž není nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť stěžovatelka, slovy zákona, „vyčerpala“ veškeré procesní prostředky, které jí zákon k ochraně práva poskytuje. S ohledem na skutečnost, že argumentace stěžovatelky směřuje i proti rozsudku dovolacího soudu, jímž byl původně zrušen rozsudek odvolacího soudu, Ústavní soud podrobil přezkumu rovněž tento rozsudek, aniž by stěžovatelku vyzýval k doplnění stížnosti.

10. Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti bez nařízení ústního jednání, neboť v intencích § 44, věty první, zákona o Ústavním soudu dospěl k závěru, že by při něm nebylo možné očekávat další objasnění věci. K posouzení věci vedle vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka vyžádal spis Okresního soudu v Benešově vedený pod sp. zn. 6 C 49/2010 a dospěl k následujícím závěrům:

11. Podle Ústavního soudu bylo napadenými rozhodnutími porušeno právo na ochranu vlastnictví ve spojení s právem na spravedlivý proces. S přihlédnutím ke všem rozhodným skutečnostem bylo nezbytné, a obecné ideji spravedlnosti odpovídající, aby byla poskytnuta ochrana vlastnickému právu stěžovatelky nabytému v dobré víře z důvodů uvedených dále. Pro účely tohoto rozhodnutí postačí ve stručnosti parafrázovat z níže citovaných nálezů klíčové argumenty, které považuje Ústavní soud i v tomto případě za rozhodující, a které vyplývají z ustálené judikatury Ústavního soudu (srov. především klíčový nález ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/2012, a dále např. nálezy ze dne 8. 6. 2015, sp. zn. IV. ÚS 402/15, ze dne 27. 8. 2015, sp. zn. III. ÚS 415/15, ze dne 10. 12. 2015, sp. zn. III. ÚS 663/15, ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 247/14 nebo ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 705/16, které právní názory z prvně citovaného nálezu přebírají; vše dostupné z <http://nalus.usoud.cz>). Na tuto judikaturu již ostatně zareagoval i Nejvyšší soud, který rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 31 Cdo 353/2016, akceptoval závaznost názoru formulovaného citovanou judikaturou Ústavního soudu a opustil dosavadní rozhodovací praxi, podle které v podobných případech kategoricky odmítal poskytovat ochranu vlastnickému právu nabyvatele v dobré víře.

12. Princip dobré víry chrání účastníky soukromoprávních vztahů je jedním z klíčových projevů právní jistoty odvíjejícího se od principů právního státu. Nabyvateli vlastnického práva, pokud je nabyt v dobré víře, je poskytována široká ochrana. Takto nabytému právu přísluší obdobná ochrana jako právu skutečného vlastníka, neboť při opačném výkladu by si vlastník, nabyvší své vlastnictví derivativně, s důvěrou v určitý druhou stranou prezentovaný skutkový stav, navíc potvrzený údaji z veřejné a státem vedené evidence, bez reálné možnosti zjistit, že skutečnost může být jiná, nikdy nemohl být svým vlastnictvím jist, což by bylo v rozporu s principy právního státu v jeho formálním i materiálním pojetí. Princip ochrany dobré víry působí proti principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka. Řešení vzniklého sporu tak musí vyjít z pečlivého zkoumání individuálních okolností každého případu, a – s ohledem na zásadu, že nikdo nemůže převést na jiného více práv, než kolik sám má (*nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*) – s náležitým a přísným hodnocením dobré víry nabyvatele vlastnického práva. Stejně přísně musí soudy nahlížet také na právo skutečného vlastníka – zda se choval náležitě obezřetně a zda svým jednáním, či naopak nekonáním, nezavdal vzniklému sporu příčinu. Je přitom „*nutno najít praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné, pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.*“

13. V duchu výše uvedených zásad dospěl Ústavní soud i v této věci k závěru, že je nezbytné ochranu vlastnickému právu stěžovatelky poskytnout. Stěžovatelka totiž jednala při nabývání předmětných nemovitostí evidovaných v katastru v dobré víře v konstitutivní akt státu, jímž byl do katastru jako výlučný vlastník předmětných nemovitostí zapsán převodce, byť jím ve skutečnosti jako pouhý spoluvlastník nebyl, a tudíž je ani nemohl stěžovatelce prodat (smlouva byla tedy v části týkající se převodu spoluvlastnického podílu, který převodci nenáležel, absolutně neplatná). Při zvažování, komu poskytnout ochranu, bylo v projednávaném případě žádoucí přihlídnout především k nedostatku aktivity vedlejšího účastníka, který po třináct let toleroval nesprávný zápis vlastnického práva v katastru nemovitostí, a porušil tak zásadu, že jen bdělým náležejí práva (*vigilantibus iura skripta sunt*). Proto nyní jeho vlastnické právo musí ustoupit vlastnickému právu stěžovatelky, právu stejně silnému, které není oslabeno zanedbáním náležité bdělosti, jak dovodil odvolací soud ve svém prvním rozsudku ze dne 20. 11. 2012, č. j. 22 Co 119/2012-164.

14. Napadenými rozhodnutími zároveň byl porušen princip závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy, jak na to opakovaně Ústavní soud upozorňoval (naposledy v nálezu ze dne 19. 4. 2016 sp. zn. III. ÚS 705/16), neboť napadená rozhodnutí nejsou v souladu se závaznými názory vyjádřenými v jeho nálezech. S ohledem na skutečnost, že v tomto směru již došlo k posunu v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, který názory Ústavního soudu reflektoval, a *pro futuro* by tudíž v tomto směru neměly nastávat rozkoly, není nutné jednotlivé argumenty podrobněji rozebírat.

15. Vzhledem k tomu, že právní úprava účinná do konce roku 2013 byla Ústavním soudem vyhodnocena jako neslučitelná s ústavněprávními maximami, neboť v rozporu s ústavními principy právní jistoty a ochrany nabytých práv v dobré víře neposkytuje ochranu vlastnickému právu dalších nabyvatelů, obecné soudy musí samy poskytovat ochranu vlastnickému právu osob jednajících v dobré víře. Tomuto právu

ochranu poskytl odvolací soud ve svém prvním rozsudku ze dne 20. 11. 2012, č. j. 22 Co 119/2012-164, avšak jeho rozhodnutí bylo dovolacím soudem zrušeno. Ústavní soud však považuje uvedený rozsudek odvolacího soudu za konformní s výše citovanými právními závěry, a proto uvedl; řízení do stavu před zrušením tohoto rozhodnutí.

VI. Závěr

S ohledem na výše popsané porušení základních práv stěžovatelky na ochranu majetku a na spravedlivý proces zaručených čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny Ústavní soud ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 19. července 2016

Jaromír Jirsa
předseda senátu